

Osim što smo sačuvali i povećali vaše plaće, materijalna prava, spriječili štetna rješenja za vaše interese, ugovorili stotine drugih prava i procesnih rješenja...imamo i važan utjecaj pri izradi novih zakona. Sindikat je veoma kompetentan pa se zato sluša s pažnjom i znatiželjom ono

što zastupa. Budući da smo najjači za stolom mi uvijek moramo biti tamo gdje se razgovara ozbiljno, u pregovorima ili u izradi novih zakona. Vrijedi to i za zakone iz opće socijalne i radne sfere ali i za ove nove zakone u znanosti i visokom obrazovanju. Pogledajte što smo napravili.

NAJVAŽNIJE ŠTO JE SINDIKAT POSTIGAO U NOVIM ZAKONIMA

Važne smo stvari za vas napravili i kod izrade prijedloga novih zakona. Novi su zakoni osigurali razumnu sigurnost zaposlenja, zaštitili karijere mladih ljudi i osigurali dostupnost visokog obrazovanja studentima svih socijalnih kategorija. Ostvareno je i puno više pomaka nego što se ovdje može napisati pa vas upućujemo na www.nsz.hr tekst "Sindikat o novim zakonima". Napravili smo:

ZA AKADEMSKE NASTAVNIKE

Novi zakoni su predvidjeli promjenu u postojjećem, vrlo nezgodnom sustavu radnih odnosa prema kojemu akademski nastavnik koji nije izabran na natječaju za više radno mjesto gubi posao. To se do sada nije događalo jer je uslijed

uvođenja bolonjskog procesa postojala trajna nestašica kadrova, pa i nije bilo više kandidata za jedno radno mjesto. Ulaskom u EU, liberalizacijom tržišta rada i kadrovskim zasićenjem na svaki natječaj javljat će se više domaćih pa i stranih ljudi. Time će nastati ozbiljan problem za mnoge nastavnike koji rade kvalitetno u nastavi i imaju dovoljno radova u slučaju da se javi netko drugi tko je još bolji.

ZA ZNANSTVENE NOVAKE I ASISTENTE

Nešto više od polovice znanstvenih novaka ne uspije doktorirati. Ne zaboravimo da se ti mladi ljudi biraju između najboljih studenata. Po našem uvidu u većini slučajeva za loše rezultate odgovornost treba tražiti u neorganiziranosti

sustava i zakazivanju mentora. Često su mentori u iskomercijaliziranom sustavu zapostavili rad s novcima uslijed raznih vannastavnih angažmana pa i trke za zaradama. Cijenu su platili mladi ljudi ispadanjem iz sustava. Bez reformskih zakona to će se i dalje događati. U zakonima smo ojačali odgovornost mentora i povećali broj godina u kojima novak mora doktorirati (u odnosu na prvu verziju zakona).

ZA STUDENTE

Rušenjem reforme najteže će biti pogođeni studenti. Novi zakoni su nedvosmisleno onemogućili naplaćivanje bilo kakvih participacija za razliku od sadašnjeg stanja. Zadnja istraživanja ukazuju na sve manju uključenost najsiromašnijih dijelova populacije u visoko školstvo.

Dok je ranih devedesetih 14% studenata plaćalo studij, danas to mora činiti njih 60%.

TKO JE NA KONCU IZDAO AKADEMSKU ZAJEDNICU?

Tko god nije mislio i radio kako su to tražili netolerantni protivnici novih zakona dobio bi etiketu da je izdao akademsku zajednicu. Takvu naljepnicu priličepili su mnogim rektorima, ravnateljima instituta pa i Sindikatu. Vaš sindikat nije vas izdao, naprotiv obranio je vaše najbolje interese u okviru zakona. Netko je drugi izdao akademsku zajednicu, tj. studente, nastavnike i novake.

EPILOG odustajanja od REFORME

Nakon prethodnog prikaza najvažnijih rezultata našeg višemjesečnog rada na zakonima razmotrimo što su sve posljedice rušenja reforme

Korisna rješenja koja smo izborili za sve sudionike visokoškolskog procesa po svemu sudeći neće stupiti na snagu zahvaljujući svima koji su mjesecima lansirali kačuške neistina, koji su pokazali nepoznavanje modernih imperativa u sustavu znanosti i visokog školstva i koji su blatili sve ljude koji su na zakonima radili u najboljoj vjeri. Takvi su stvorili paranoidnu atmosferu po kojoj svi koji ne misle kao oni djeluju iz nečasnih motiva, a zapravo je bilo obrnuto. Jedino su oni djelovali iz uskogrudnih, partikularnih i sebičnih motiva.

Doista je netko izdao studente, asistente i akademske nastavnike u korist interesa iskomercijaliziranih sredina. Nesmetana raspodjela prihoda temeljem školarina glavni je uzrok tako silnom otporu reformi. Dio čelnika fakulteta je pod ciničnom etiketom navodne obrane autonomije sveučilišta branio „autonomiju“ fakulteta, nota bene, čak i od vlastitog sveučilišta. Ti čelnici fakulteta jedini su dobitnici propasti reformskog procesa. U zakonima je ostalo još nekoliko slabih mjesta, no oni se nisu potrudili da ih poprave već su nastupali ultimativno tražeći da se zakoni povuku iz procedure.

I tako, po drugi puta Hrvatska nije uspjela provesti reformu visokog obrazovanja. Prvi puta to je bilo 2003. godine za ministra Kraljevića. Onemogućili su je isti akteri kao i danas, rektor Bjeliš, Gvozden Flego, Ivica Kostović i drugi.

Epilog: studenti i njihovi roditelji će se i idućih godina naplaćati najviših školarina u Europi, sustav će i dalje biti nekontrolirano iskomercijaliziran, broj novaka koji ne doktoriraju ostat će zastrašujuće velik, a Zagreb i dalje neće imati učinkovito i uspješno sveučilište. Rektor će i dalje ostati čovjek bez učinkovite inicijative i konzistentnih vrijednosti koji nema poluge za upravljanje niti mu je do njih stalo. Senat Sveučilišta u Zagrebu će i dalje donositi jednoglasne odluke, a mnogi dekani će zatim postupati po vlastitom nahođenju. Senat će isto tako godinama nedovršavati svoju strategiju, jer je ona nemoguća u tako heterogenom društvu. Anarhisti s Filozofskog fakulteta će i dalje moći voditi svoj nadrealistički rat s imaginarnom komercijalizacijom jer su spriječili zakone koji obračunavaju sa stvarnom komercijalizacijom. A uprava Pravnog fakulteta u Zagrebu će i dalje dijeliti studentske novce u plaće i smatrati neprijateljem svakog tko misli da to nije u skladu s akademskom etikom.

Dobri nastavnici moći će izgubiti posao ako ne budu izabrani na natječaju za više radno mjesto. Time neće stupiti na snagu veoma stimulativan i siguran sustav radnih odnosa koji smo izborili. I pitanje je kako će se uređivati radni odnosi pri sljedećoj izmjeni zakona, hoće li Sindikat imati priliku sudjelovati. Nećemo li završiti kao neke bliske zemlje, npr. Austrija u kojoj su novine pune natječaja u kojima se nude radna mjesta profesora i nastavnika na određeno vrijeme od godinu ili dvije. Naši nastavnici uglavnom nemaju uvid u to što se vani događa s radnim odnosima i ne znaju kakve im prijetnje mogu uslijediti. Sada su izgubili dragulje ovim zakonima. Mi ne možemo znati kako će se ponašati neki drugi ministar i kakav će utjecaj tada imati Sindikat.

ZABLUDA I OBMANE

Pogledajmo nekoliko zabluda i obmana koje su neki članovi akademske zajednice prihvatili kao istinu. Zašto je to tako objasnit ćemo na kraju teksta

ZABLUDA: NOVE VERZIJE ZAKONA NE RAZLIKUJU SE BITNO OD PRVIH VERZIJA

Svi koji poznaju obje verzije ne mogu se načuditi ovoj neistini radi količine njene drskosti koja razotkriva prave namjere protivnika reforme. Naime, posljednje verzije na kojima je radio Sindikat dijametralno se razlikuju od prvotnih jesenjih verzija. Nema u njima propisane piramide, rektora sada bira senat, uklonjeni su nedostaci programskih ugovora, promijenjene su odredbe o asistentima, nema više plaćanja upisnina, promijenjeni su bitno radni odnosi, itd, itd, itd. Vidi o tome također na www.nsz.hr u tekstu "Sindikat o novim zakonima".

OBMANA: SINDIKAT JE NA STRANI MINISTARSTVA I LOŠIH ZAKONA

Neistinita optužba kako bi se diskvalificiralo suprotno mišljenje koje dolazi iz Sindikata. **Istina glasi:** Sindikat se protivio prvim verzijama zakona i u radu na njima nije sudjelovao. Na naše inzistiranje Sindikat je uključen u radne skupine za izradu novih verzija a koje su na zakonima radile puna tri mjeseca zajedno s najkompetentnijim predstavnicima akademske zajednice (rektorima, ravnateljima, ekspertima...).

Sindikat je dao bitan doprinos ovim drugim verzijama iz travnja, ali ih nije podržao sve do pred kraj svibnja kada su na sjednici Vlade usvojene naše tri ključne primjedbe (pokriće školarina svim redovitim studentima od strane države, pojačano financiranje reforme i javni karakter visokog obrazovanja).

Dakle, zašto je Sindikat na strani svojih članova podržao ova tri zakona? Zato jer to više nisu zakoni Mini-

starstva ili HDZ-a već su to postali naši zakoni. Naime, mi smo ih zajedno s ljudima iz akademske zajednice, preuredili i izradili kao rezultat višemjesečnog napora. **Veliko vijeće Sindikata je takve zakone jednoglasno podržalo. U njemu sjedi 28 vaših kolegica i kolega, veoma uspješnih znanstvenika i profesora koji bi sigurno prepoznali kada bi se zakoni donosili na njihovu štetu.**

OBMANA: NOVI ZAKONI SU PROTIV INTERESA AKADEMSKE ZAJEDNICE

Otvora se pitanje što je to zapravo akademska zajednica? Kao što smo vidjeli, Sindikat je kroz nove zakone bitno unaprijedio prava nastavnika, asistenata i studenata. Jesu li ti ljudi članovi akademske zajednice? Tko zapravo čini još akademsku zajednicu? Ljudi ili institucije? Jesu li dio akademske zajednice i instituti koji su podržali zakone? Jesu li to i ona sveučilišta koja su dobrim dijelom podržala zakone? Jesu li to i najrenomiraniji naši znanstvenici iz inozemstva koji su uvijek do sada bili kritični prema Ministarstvu (npr. Đikić, Leonardić...) ali koji su unatoč tome podržali zakone? Ili su to tek medijski eksponirani pojedinci iz tzv. Akademske solidarnosti? Je li to rektor i dio glasnih dekana u Senatu Sveučilišta u Zagrebu? Po svemu sudeći, uprave nekih fakulteta koje nisu bile spremne sagledati cjelovite interese visokoobrazovne i znanstvene zajednice, već samo svoje kratkoročne i partikularne, uzeli su si pravo govoriti u ime cjelokupne akademske zajednice.

Nažalost dio javnosti prihvatio je besmisleni tezu da je akademska zajednica protiv zakona, no još je neshvatljivije da su neki unutar sustava pomislili da je Sindikat protiv akademske zajednice. Ako akademsku zajednicu čine samo uprave fakulteta koje misle da i dalje treba

guliti studente visokim školarinama, ako akademsku zajednicu čine oni koji smatraju da je zapravo sadržaj autonomije sveučilišta autonomija fakulteta nezavisnih od uprave vlastitog sveučilišta, onda to i nije akademska zajednica. Na sreću akademsku zajednicu čine pojedinci prije nego institucije, oni pojedinci kojima je Sindikat unaprijedio prava novim zakonima.

ZABLUDA: ZAKONI UGROŽAVAJU AUTONOMIJU SVEUČILIŠTA

Neistina! Zakoni ugrožavaju tek nenadziranu samovolju fakultetskih uprava u raspolaganju financijskim sredstvima, a osobito samovolju u podizanju školarina i upotrebi tih sredstava, kao što je pokazao nalaz državne revizije. Zakoni ugrožavaju sustav u kojem jedva da postoji sveučilište s upravljačkim ovlastima i u kojem senat služi tome da se izglasaju povišene školarine. **Zakoni ugrožavaju postojeću autonomiju fakulteta u odnosu na upravu sveučilišta, jer napokon uspostavljaju upravljivo sveučilište i rektora s ovlastima te jačaju autonomiju sveučilišta i financijsku samostalnost sveučilišta.**

Prisutnost države unutar jednog od sveučilišnih tijela nije i prisutnost politike i ne ugrožava autonomiju već jača nužni nadzor financijera i vlasnika nad radom državnog sveučilišta. Ništa čudovišno i ništa što se ne može naći i u drugim europskim zemljama.

Glavni razlog rušenja reforme je upravo ta preraspodjela moći unutar Sveučilišta u Zagrebu koja prelazi s uprave fakulteta na upravu sveučilišta. Rasprava se nije vodila otvoreno i iskreno. Pričalo se o komercijalizaciji, privatizaciji, etatizaciji... a zapravo samo su dva pitanja bila sporna: autonomija fakulteta ili autonomija sveučilišta i što je sa plaćanjem studiranja. Očito se nitko nije usudio pošteno i otvoreno zalagati za plaćanje studiranja, u čemu se može biti vrlo argumentiran ili za autonomiju fakulteta u čemu se ne može biti argumentiran (jer u svijetu to nije poznato; svijet poznaje samo autonomiju sveučilišta).

OBMANA: ZAKONI OMOGUĆUJU NESMETANU PRIVATIZACIJU

Tko je god to spomenuo pitali smo ga da nam pokaže u zakonu mjesto gdje to nalazi. Nitko nam to nije pokazao. Naravno da nije, jer je to još jedna izmišljotina koju je netko začeo i koja neprestanim ponavljanjem nastavlja živjeti kao pljesan u glavama ljudi.

OBMANA: MINISTARSTVO NIJE ZA DIJALOG

Tridesetak najodgovornijih predstavnika akademske zajednice imali su sasvim drugačije iskustvo. Ugodno nas je iznenadio rad u radnim skupinama zbog fleksibilnosti predstavnika Ministarstva i njihove otvorenosti spram argumenata predstavnika akademske zajednice.

Međutim, istine radi, treba reći, svi su članovi radne skupine za izradu Zakona o sveučilištu bili zatečeni destruktivnošću s kojom je početkom godine radu u radnoj skupini pristupao rektor Bjeliš. Njegova priča o potrebnoj strategiji pokazala se kao smokvin list za odbijanje bilo kakve reforme. Dokaz: Zagrebačko sveučilište koje pod njegovim vodstvom godinama nije izradilo svoju vlastitu strategiju. I ne samo strategiju već nema niti politiku.

Na Zagrebačkom sveučilištu uvjetovali su dijalog s Ministarstvom tek ako ono povuče zakone iz procedure. To jest ako se zakoni ne donose. Ultimatum nije dobra ulaznica za dijalog.

ZABLUDA: ZAKONI UKIDAJU PRAVNU OSOBNOST FAKULTETA

Iako je pravna osobnost fakulteta unutar jednog sveučilišta poznata samo u Hrvatskoj i Srbiji ovi zakoni ne ukidaju pravnu osobnost već omogućuju zadržavanje istih iz opravdanih razloga. Poznavajući našu situaciju to znači da će svi imati opravdane razloge i da će svi zadržati pravnu osobnost.

Rođenje i život zabluda i obmana

Čitanje i analiziranje tri zakonska teksta traži puno vremena koje nastavnici i znanstvenici objektivno nemaju. Stoga se mnogi oslanjaju na ono što čuju od drugih ili iz medija. Nebrojeno puta smo se uvjerali da su mnogi bronamjermi ljudi imali zastarjele i pogrešne informacije o sadržaju zakona pa su se čudili zašto Sindikat podržava zakone kada oni sadrže neka loša rješenja. Morali smo objašnjavati da ta rješenja u zakonima više ne posto-

je, da su to rješenja iz jesenjih prvotnih verzija zakona i da smo mi utjecali da se ona uklone iz teksta zakona.

Preko ljudi prelamale su se oprečne informacije iz nekoliko izvora. Ljudi su morali birati kome vjerovati.

Ministarstvu se po definiciji ne vjeruje. Međutim, povjerovalo se interesno motiviranom viđenju s Pravnog fakulteta koje je doživljeno kod dijela ljudi kao stručno viđenje. Tzv. Akademska solidarnost, nerazumijevajući bitne parametre promjena, a na podlozi ideoloških mantri i predrasuda, šumom fraza bez korelacije sa stvarnošću, stvorila je dojam da se sprema nešto grozno na štetu akademske zajednice (privatizacija, komercijalizacija, liberalizacija...), nešto nakon čega će cijelo visoko obrazovanje prestati postojati u ovako idiličnom obliku.

Sindikatu su priljepili etiketu da radi za Ministarstvo i time diskvalificirali svako naše argumentirano očitovanje.

Tu su mediji očito odigrali opet štetnu ulogu jer su maloj skupini ljudi čudnih motiva dali nevjerojatan značaj pa su od njihovih stajališta stvorili dojam kao da se tu radi o nečem ozbiljnom i relevantnom. To je prevarilo površne promatrače. Medije ne zanima opće dobro već samo sukobljavanje koje povećava tiražu.

Neki su se opirali zakonima samo zato jer njih donosi jedna "loša Vlada" pa će biti protiv, makar i ne znali što u njima piše i makar to što piše bilo u njihovu korist i u opću korist društva.

Rasprava na razini impresija a ne argumenata

Tako se zapravo rasprava o zakonima vodila na razini impresija umjesto na razini argumenata. Umjesto rasprave mogle su se čuti samo optužbe, prijetnje, diskvalifikacije i paušalna stajališta. Tako je izgledala i sjednica Senata u Zagrebu. "Rasprava" je trajala sat i pol bez ikakve analitičkog pristupa i bez ulaženja u meritum. Članovi Senata su ponavljali tvrdnje koje su od nekoga čuli, i koje najčešće nisu odgovarale sadržaju zakonskih tekstova.

Mnogi nisu primijetili očite paradokse. Na primjer, u začudujuće površnoj analizi s Pravnog fakulteta u Zagrebu može se vidjeti da tamo ne razlikuju državu od politike. Pravni fakultet je ponovio iste primjedbe na druge verzije zakona kao i na prve, što upućuje da im se nije niti čitalo nove verzije jer su bili protiv bilo kakvih promjena koje mijenjaju njihovu poziciju. Odgovorno možemo reći da ljudi na Pravnom fakultetu govore puno a ne poznaju problematiku visokoškolskog sustava. Nekima je to nevjerovatno. I nama je bilo dok se nismo u to uvjerali. Primjerice, jedan je profesor s Pravnog fakulteta u Zagrebu javno na televiziji rekao da zakoni ukidaju pravnu osobnost fakulteta (što je poluistina) i da je to civilizacijski nazadno (što je besmislica, u Europi pravnu osobnost fakulteti nemaju).

Malo je tko primijetio da je Akademska solidarnost zagarovala besplatno obrazovanje, a kada je ono na koncu intervencijom Sindikata ostvareno, Akademska solidarnost nemušto je negirala tu činjenicu i nastavila se boriti protiv zakona. Očito, besplatno obrazovanje nikada nije niti bilo njihov stvarni cilj. Rušenjem reforme, ti su ljudi, u neobičnom savezništvu s ljudima s Pravnog fakulteta, ostvarili pobjedu protiv besplatnog obrazovanja. Na Pravnom fakultetu su barem dosljedni.

U Senatu su se njihovi dekani uvijek dosljedno zalagali za povećanje školarina (Kregar, Smerdel) a sindikalni i studentski predstavnici imali su s njima česta sporenja. Na Pravu barem znaju što rade i zašto to rade. Ljudi iz Akademske solidarnosti očito ne znaju što rade.

Umjesto zaključka

Ovi su zakoni vjerojatno propali. Neće biti vremena za drugo čitanje u Saboru. U srpnju su zastupnici SDP-a, na čelu s bivšim i budućim ministrom G. Flegom, autorom važećih zakona, svjesno napustili saborski odbor i time onemogućili kvorum, a bez kvoruma zakoni nisu mogli u raspravu. Time su novi i za sve nas dobri i korisni zakoni izgubili perspektivu.

Jedino što nam na kraju ostaje žal je zbog slike nas samih. Razjedinjeno društvo i fragmentirana svijest kojom dominiraju partikularni interesi i u kojoj nema mjesta za interes cjeline, opće dobro i načela. Politika koja je srušila reformu slijedila je navodni interes institucija (koji to u biti i nije) a nije se obazirala na interes ljudi, građana i zaposlenika u sustavu (školarine, radni odnosi, asistenti). Pokazali smo kao zajednica i nedostatak hrabrosti i odgovornosti, egoizam koji vodi u autizam. Akademska zajednica postala je slika šire društvene zajednice umjesto da je njen demijurg. Posljedica je to dometa onih koji kreiraju situ politiku očuvanja status quo-a te koji nisu u stanju pratiti moguće vizije razvoja sustava i zemlje.

Senat u Zagrebu napokon otvoreno o školarinama

Na sjednici Senata Sveučilišta u Zagrebu, 14. rujna, konačno su rektor i neki dekani otvoreno progovorili o temi koja je, po našem sudu, jedan od dva glavna razloga protivljenju reformama. Prvi puta je otvoreno rečeno da participacije studenata trebaju i dalje postojati. Do sada se o tome izbjegavalo govoriti jer je putem Akademske solidarnosti trebalo mobilizirati studente na otpor novim zakonima (i svojim vlastitim interesima).

Prije ljeta smo na Senatu diskutirali da raspravu treba voditi otvoreno i da se kao razlozi protivljenja reformi ne navode razlozi kojih u zakonima nema. Tražili smo da Senat otvoreno kaže: "Mi smo protiv reformi jer smo za ostanak studentskih participacija i za autonomiju fakulteta radi "autonomne" upotrebe istih." I neka se to ne prikriva pozivanjem na autonomiju sveučilišta jer su to suprotne stvari za sve upućene.

Sada se na Senatu govori da će bez studentskih participacija pasti kvaliteta nastave, jer Država nema novaca. Govore da je kvaliteta važnija od socijale. To je legitiman stav koji se može i argumentirano braniti.

S tim stajalištem, međutim, Sindikat se ne slaže jer je to izrazito štetno za visokoškolski sustav i zemlju u cjelini. To je korisno samo za upravu iskomercijaliziranih fakulteta. Njihov je interes da upravljaju sa studentskim sredstvima i drugim vlastitim prihodima bez ozbiljne kontrole. U svijetu tu kontrolu obavlja jaka uprava sveučilišta i predstavnici države, što zagovaraju novi zakoni. Sada studenti plaćaju, novci se koriste negdje odgovorno i u korist kvalitete, a negdje se pune privatni džepovi. Sve ostaje bez kontrole. Tvrditi da država nema novaca i da zato treba uzeti roditeljima jednako je mudro kao i tvrditi da država nema novaca pa treba uvesti plaćanje zdravstvenih usluga u javnim ustanovama. Država će jedva dočekati da Sveučilište ima takvo stajalište, pa će novaca i dalje biti sve manje, a studentske uplate sve veće. Mudrima dosta.

Senat je na sjednici napokon raspravljao i o nacionalnoj strategiji. Rektor Bjeliš je godinu dana pričao da je potrebna strategija prije izrade zakona. Mi mislimo da to nije preduvjet za izradu zakona iako je svako strateško promišljanje korisno, međutim, sve **dosadašnje strategije nisu se realizirale upravo zato što nije bilo odgovarajućih zakona. Niti važeći zakon nije se donosio sa strategijom, ali to njegovi zagovornici ne spominju.**

U novim zakonima sadržana je stvarna strategija koja nekima nikako ne odgovara: upravljivo i učinkovito sveučilište, sposobno mobilizirati sve svoje kapacitete s jasnom podjelom odgovornosti, interaktivno sa svojom okolinom, poticajno u gospodarstvu i utjecajno u svim segmentima društva, sposobno za artikulaciju vlastite strategije i politike, sposobno za rješavanje svojih unutarnjih problema, odgovorno za upotrebu javnih sredstava...Danas je sve suprotno.

Međutim, ako je strategija tako važna **zašto sveučilište nije htjelo pomoći i svojim kapacitetima izraditi strategiju koju je moglo ponuditi svima**, paralelno s izradom zakona. Pitali smo ih to proljetos na Senatu. Od tada do danas mogli su napraviti pet strategija. Za rektorova mandata još uvijek nije izrađena strategija Sveučilišta u Zagrebu tako da ćemo se ugodno iznenaditi ako ova inicijativa doživi bolju sudbinu. Našu skepsu dodatno potiče iznenađujuće mala spremnost članova Senata da sudjeluju u diskusiji o toj temi. Poticaj i oblikovanje takve strategije uistinu mora doći iz redova akademske zajednice i istraživačkih instituta bolje nego iz jednako tako nespreme politike.